

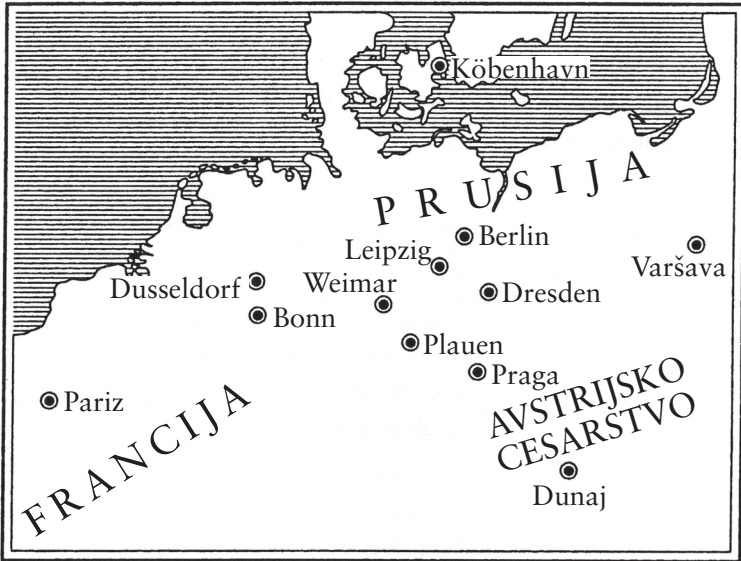
Janice Galloway
CLARA

prevedel Jure Potokar

V spomin na Kena Hetheringtona,
najboljšega učitelja

Durch alle Töne tönst
Im bunten Erdentraum
Ein leiser Ton gezogen
Für den, der heimlich lauscht.

*Skozi ves brušč in trušč
mavričnega slepila, ki se mu pravi Zemeljsko Življenje,
en ton, tih in miren, zveni
za skrivnega poslušalca.*

Frauenliebe und -leben op. 42

Ženskinio življenje in ljubezen

*Popravljen izdaja osmih pesmi s klavirsko spremljavo,
z odlomki iz del*

Carnaval op. 9, Fantazija v C-duru op. 63,
Kinderszenen op. 80, Kreisleriana op. 16,
Album für die Jugend op. 68,
Gesäng der Frühe op. 133,
Trio za violino, violončelo in klavir op. 17

Dodatni material vključuje
nokturne, balade, marše, variacije, uverture
in dela novih skladateljev.

Finale
Concerto za solo klavir
Delo v nastajanju

Morje v modri skodeli, obraz strmi z njegove površine.

Dotik, in se razlomi. Kljub vsemu ni krhek. Glej, in to, kar se razprši po vodni površini, znova postane celo, enako kot poprej. Te oči so odprte, njihova podoba tako jasna, da je vsaka trepalnica vidna do korenine. Rožnate veke ima, njene sence so brez gub. Priprtost vek bi namigovala na otožnost, če to ne bi bil njihov naravni položaj: vseskozi so bile take. Glej tako pozorno, kot želiš, ne spremenijo se. Globina teh očesnih duplin, ploskev njenega čela, tako je narejena, to je vse. Nos ni stisnjen, polna spodnja ustnica oropana čutnosti. Kolikor je mogoče, ostaja ta obraz prazen. Zagoneten. Kot mora biti. Pianistka mora razviti več kot tehniko, več kot muzikalnost, celo več kot srečo. Potrebuje sposobnost, da utaji strah. Strast bi človek lahko imel za samoumevno: njen nadzor je medij, skozi katerega teče vse. Da je vsako čustvo, ki ga priključuje glasba, ustvarjeno z obvladovanjem, je vsakdanje. Ob vsej bleščeči podrobnosti tega vpliva je torej silovitost njenega urjenja edina stvar, ki se kaže. To je nekaj, s čimer se ponša, nekaj, za kar je vsak dan hvaležna. Soočanje z občinstvom ne postane nič lažje. Do zdaj se je soočila že s tisoči, priučila se je lagodnosti in logistike. Več pomeni dlje stran. Tisoče lahko brez truda preskoči; zanje ni nič drugega kot projekcija. Toda danes jih bo le peščica; ne bo odra. Dovolj blizu, da vidijo šive na njenih rokavih, da jo vohajo, če tako želijo, da presojuje njeno zanesljivost, in temu se je po najboljših močeh prilagodila. Kar ni novo, je popravljeno, kar je popravljeno, je zlikano: kakorkoli že, ne bo siromašno oblečena. Z roko seže in si spusti lase iz

nočne pentlje, zrahlja si trakove na vrhu obleke, še zadnjič pogleda svoj obraz. Strmi nazaj vanjo. *Dobra boš*, si misli, verjame, da bo res. Dobra bo.

Voda, milo, ena lanena brisača. Oblačila, sveta nebesa, črn, spodoben skupek. Sama jih je pripravila, vsak kos.

Ženska srajca. Dolga, sukno. Brez obšivov.

Korzet. Lahkih kosti, iz bele svilene elastike, hrbet že zavezan, prednji del se pritrudi s pasovi, zaveže s trakovi.

Kratek negliže, poletni.

Flanelast telovnik.

Žimnata in lanena krinolina, trda kot knjižne platnice.

Dve krili iz perkala, enobarvni.

Dve krili iz enobarvnega muslina, škrobljeni, brez naborkov, zavezani v pasu.

Dve škrobljeni krili iz batista z angleško vezenino.

Spodnje oblačilo iz debele svile, z naborki spodaj, črno.

Enobarvne nogavice, črna pavola.

Nič obročev, kletk, ki se pripenjajo s spiralno vzmetjo, nič, kar bi zahtevalo več kot par rok. Obleka, ko pride, ima široko nabrane gube od ramen do sredine spredaj, rokavi in podrokavi so oboji tesni. Ne prilega se tako, kot bi se lahko, vendar bi morala dolgo zdržati, kot zdrži bombasin. Njen oče je vedno govoril, bombasin je trpežna tkanina. Ne odseva svetlobe. Nekaj časa traja, da zapne gumbe, najde ušesca in kaveljčke, da jih sploh vidi na pridušenem blagu, toda na zalogi je obilo časa. Ko poravna obšitke na rokavih, pogleda po sobi za svojo jopico, sposojenim klobučkom, potempljanimi in zloščeniimi čevlji in si zaželi oblakov. Naj ne bo soparno. Zapre oči in pojavi se po-

doba od sonca do suhega izžgane zemlje, tal, pobeljenih v trdo kredo. Če bi padal dež, bi prinesel blato, njegove prostaške zaplate, ceste bi se spremenile v izparine. Najraje tudi ne dežuje; zadostovali bi samo oblaki. Na drugi strani sobe je njena nepostlana postelja, njen kup blazin; okno, en sam stol. Prečka sobo v tej obleki, težki kot skril, bremeni ji negotove noge. Sedi ob oknu, dokler tkanina ne neha šelesteti, potem sedi še malo dlje. Nihče drug v hiši ni buden, toda sonce vzhaja, spreminja nebo. Kmalu se bodo tudi drugi premikali v svojih ločenih posteljah in se spominjali, česar so se naučili na pamet. Zboristi, violinist, dirigent, skladatelj. Prinesli bodo rože in ona se jim bo poudarjeno zahvaljevala. Pomembno je, da si zapomniš preproste prijaznosti. Potem ji bo Hannes ponudil roko. Tenko kot prsnico. Zdela se bo presenetljivo močna, čvrsta. Odprl bo vrata, postal na pragu, potem jo bo odpeljal ven.

14

15

Občutek pritiska za njenim čelom se okrepi. Da bi ga pregnala, znova pogleda skozi okno, opazuje barvo, ki pronica skozi travo kot megla. Opazuje, kako prihaja. Davno tega je v jutru, kot je to, opazovala, kako je na oder stopil moški. Kot ena iz množice je strmela v njegove skuštrane lase, slabo prilegajočo se srajco brez ovratnika. In moški je strmel nazaj. Edini otrok na svetu, se je zdelo: gledal je naravnost vanjo. Pest v njenem naročju se stisne, sprosti, prste razširi v morsko zvezdo. Roke imajo lasten spomin; vedo, kaj storiti. Za zdaj mora samo čakati, ponačljati vajo duševne discipline, se pripraviti.

Sliši pesem ptic. Postaja glasnejša.

Vsaj za zdaj nima početi drugega kot čakati.

ENA

Seit ich ihn gesehen

Odkar sem ga prvič videla

Polmrak in dež.

Bleščeča ulica teče ob robu jarka. Dvigni pogled.

Za steklom dekle, deklica, morda mlada ženska, vrača pogled. Ne more te videti, ne bo ugovarjala. Gledaš lahko, dokler želiš. Svetloba je slaba, vendar je dovolj razločna, lase ima počesane nazaj in oči kot cele mandlje v velikosti lovorovih listov. Razprte. Obilno spodnjo ustnico ima, ciganska usta; kožo, bledo kot sir. Vidiš kite in trak, lesk črnih las, okrašenih z nečim, kar bi bili lahko biseri, skoraj lahko vohaš sivko, pomado. Devet, morda? Tako temno, s te razdalje ni mogoče biti gotov. Premakne se, napol v senci. Kakorkoli že, gotovo je otrok. Nikogar ni z njo. Nič se ne premika in dež se blešči na tlaku. Vsake toliko pritisne roko na steklo, da zabriše obris na šipi. Usta se ji malo odprejo, kot da bo spregovorila. Pa ni ničesar. Tu je samo tišina, nema hiša. Ta čudno neodvrnljivi, neveseli otrok opazuje. Čaka.

Roka.

To je roka. Moja roka.

Med prsti je plavalna kožica. Naloga kože je varovati in pokrivati. Naloga sklepa je, da se upogiba; mišic, da stiskajo in sproščajo. Živcev in obtočnih kanalov ni mogoče videti. Njihova naloga je čutno vrednotenje, oživljanje. Življenje. Dolge kite dosegaajo konice prstov, smuknejo skozi zapestnico kosti v zapestju.

Vse izhaja iz rame.

Pogleda svojo roko, teh štirinajst kljuk, mišico kot piščančje bedro pod palcem, njen tesni omot prikritih kosti. Toliko kosti.

Njena roka.

Njegova.

Poslušaj! Jasno lahko slišiš.

Nekdo igra vaje.

Njegova roka, močan pritisk, ki ga izvaja na tipke. Ne Czernyja, ne Hummla – svoje igra. Preproste, vendar učinkovite, iste polmelodije znova in znova, ustvarjene za disciplino, brušenje mišic. Estetika naj gre k vragu; najprej pride urjenje. Njegov četrti prst se zatakne in začne znova, naslednjič staccato, nasproten motiv, drseč med durom in molom, samo da ohrani prste pripravljene. Brez premora; kakor hitro konča, že se obrne na petah in začne znova. To je začetek vsega; trmasto prizadevanje za samozadano popolnost z dolgotrajnimi urami istega, istega. Vaja, potrpljenje, kakorkoli želiš to imenovati. Lastno ime ji je nadel. *Imenuje* jo vztrajnost in vselej uboga. Mala g-molovska pasaža triol steče v daljavo, izginja kot miš. Potem jo ujame za rep in potegne nazaj, vzvratno. Bistro, miselna aritmetika, ki se čez čas čisto naravno prilega, zgodi se skoraj brez razmišljanja. In medtem ko se dogaja, smukne zraven še nekaj drugega. Prisluhni znova: nekaj se je povezalo, vendar ni eno s tipkami. Nekaj človeškega za začetek. Vzemi si trenutek, dopusti si: tukaj je, čisto jasno. Žensko petje. Njen glas je visok, medel, hrani se za več. Glas, ki kaže svoje zmožnosti: lestvica petih dvigajočih se tonov, od tonike do dominante, pa znova nazaj. Ko to opravi, gre za polton više, stvar osveži: pettonski cvet pa

znova zamre, nov polton, znova. Kmalu je tako visoko, kot se ti zdi, da lahko gre – in to naredi še enkrat. Ni Johanna, nema Johanna. Johanna ne bi pela, če tudi bi bilo od tega odvisno njeno življenje. Ni učenka, učenka bi bila s papanom, delala bi v tandemu, ne drugje, skušala bi plavati proti klavirju, ki se ni menil za nič razen zase. Kdo torej? Vsakokrat se vrne isti odgovor. Mati. Glas njene matere. Nihče drug ne more biti. Ali vedenje poskrbi, da je glas še lepši, globlje občuten? Morebiti. Še eden, gotovo bo še zadnji okrasek in ženska se bo okoli njega pojavila v celoti, četudi le v tvoji domišljiji; glas bo prišel sam po sebi. Zato čakaš. Ušesa se ti napenjajo, čakaš. Samo klavir še nadaljuje, nezavedno goni iste kroge. Kakršenkoli je že razlog, glas se izgubi. Ne moreš se ga niti spominjati. Tkiva zvokov, njegovega roba ob ušesu. Izgubljen.

20

21

Zvok.

Da je spomin ustvarjen iz zvoka, preden je ustvarjen iz česar koli drugega, o tem sploh ne dvomi. Prav tako ne dvomi, da ni tako kratkotrajen, kot se zdi. Po poljubu, kozarcu limonove vode, se vonj orhideje izgubi, izgubi. Toda drobec glasbe nekako ostane. In tega se zaveda, ko je sama v postelji, v zgodnjih urah pred zoro, glasba pride, naj ji je to vseč ali ne: drobec Chopina, ključevalna Beethovnova fraza, robovi in komolci brezštevilnih pesmi. In tole. Morebiti njeni najzgodnejši spomini, toda nekaj, kar je vtisnjeno v notranjost njene lobanje, kar je slišala znova in znova, dokler ni za vselej in še enkrat obtičalo v istem. Oče dviga svoje domisleke v nebo. Mati na popolnoma drugem kraju poje.

Poj. Eno besedo. Poj!

Ne govori, nikoli ni govorila. Štiri leta ima, pa niti besede.

Nekateri pravijo, da je gluha ali bebava; drugi pravijo, da je oboje. *Ubogi Herr Wieck!* Tudi sama jih sliši. Zijajo navzdol z obrazi kot sove, usta široko odprta, da se vidijo gnila mesta med njihovimi zobmi. *Zdravo!* Tulijo. *Zdravo, mala dama!* V toplih oblakih, težkih od svinjske masti, česna, tobaka. Neustrašno strmi nazaj vanje, skriva nos za sivo masko nekega krila. Nezbrano. Potem se vdajo. Obrnejo se k očetu, otroku, ki ima obraz kot slanik, otresejo konjske fige s čevljev – vse samo da ne bi vztrajali pri tem mučnem otroku. Nikoli ne spregovori. Nikoli se ne nasmehe. Drobna kot trska s pošastnimi očmi; še tega ne morejo reči, da je čedna. Nič ne de. Vseeno ji dajejo sladkarije, naj ji jih oče vzame, požuga s prstom v lažnem svarilu, naj se pogovor usmeri drugam. Vreme, pravijo. Kdo je poročen, kdo bolan, kdo je umrl. Posel, ah! Posel. Očarljiva tema Posla in Kako uspeva. In celo pri štirih ve, kaj pomeni posel. Posel pomeni klavirje. Pomeni tudi mater in vse tiste note, vstopnice, denar in učence, ampak večinoma klavirje. To govorjenje, usta, ki žvečijo besedno polenovko, vedno traja nekaj časa. Sledijo pripombe na stanje cest, kdo je izpadel iz abonmajskih predstav ali se vanje vpisal, koncerti in neobvezno ljubkovanje Gustava – to zadnje vedno kratko. Gustav je samo dojenček in po definiciji nezanimiv. Ne joče še. Cvili kot kužek, ki ga pohodiš; samo služkinja ga posluša. Dvigne ga in mu sklene roke, dokler nima početi česa boljšega, potem ga znova odloži. Niti vzravnano ne more sedeti. Toliko o Gustavu.

Kaj potem? Motrijo z očmi, izmišljajo si strategijo slovesa, ona pa je še tam, slepa za vsiljivost vsega, strmi. Vsakokrat ko se obrnejo, oči. Otrokov celoten repertoar. Zadnji je pogovor o očetu Frau Wieck iz Plauena, in to je

znamenje. Ko se pogovor usmeri na dedka, je skoraj končan. Odsotni ljudje so zaključek pogovorov. Včasih bolni ljudje, včasih mrtvi, toda tudi že samo odsotnost zadostuje. Alwin je izjema. Alwina ni tukaj, toda nihče ne bo spraševal po Alwinu. Po otroku ne sprašujejo prav veliko, ta otrok pa je še manj pomemben od večine. Premajhen, da bi hodil, prevelik, da bi ga nosili, Alwin v veži reče zбоgom in tam ostane. Njegov obraz, bel kot puding, gleda čez Johannino ramo, dokler papan ne zapre vrat, obrazi pa zdrsnejo stran in ga slišiš jokati. Alwin kar naprej joka. Ni pomembno. Da punčka nič ne govori, ima svoje dobre plati. In kadar pogleda navzdol, da jo vključi v svoja pre-mišljevanja, da njim v zabavo pokaže, koga misli, je ona tam, gleda nazaj. Opazuje, kako si natikajo klobuke, in ko si ga nadene tudi papan, je gotovo: govorjenja je konec. To pomenijo klobuki. *Konec*. To dokazujejo slovesa, gledanje čez ramena, mahanje. Potem sledi hoja. Ti hodiš stran. Zvok hoje so koraki na Eilenburško cesto, medeni-nasti ključi žvenketajo v očetovem žepu. Nič drugega kot koraki, dolge milje.

22
23

* * *

Höhe Lilie. Gorska lilija.

Njihova pisma prihajajo naslovljena na rožo.

Sivi zidovi se vzpenjajo dve nadstropji visoko. *Gorska lilija*. Prej zadnje kot prvo, misli Friedrich, kadar sploh razmišlja o imenu svoje hiše, kar je redko. Kaj si ljudje mislijo o hiši, ni njegova stvar. Preprosta hiša je, ne elegantna ne imenitna. Zadostuje beseda, ki se pojavi v mislih: ta hiša je razveseljivo primerna. Tukaj so vrata in enake oknice iz obveznega lodna; deset trdnih stanovanj in podstrešje, vse potrebno. Tu so glasbene sobe, delavnice,

skladišče; vrsta spalnic, družinska soba, sprejemnica, kuhinja. Ena služabniška soba, en služabnik, tri velika okna, enajst klavirjev. Ti zasedajo prostor. Klavirji. To niso slabotne zveri, niso rahločutni. Lakirani robovi, dovolj ostri, da urežejo, zaprti pokrovi, v goleni udarjajoči pedali, dušilci, stojala. Opazuj, kako jih fantje dvigajo za transport, pa boš videla – klavirji, celo majhni, s pobarvanimi pokrovi in srebrnimi svečniki, same nimfe in jokajoča drevesa, so surovine. Okorne gmote. Stoj med njimi, pa pokajo, stokajo, dihajo les; punčka bi se lahko izgubila med njihovimi rjavimi bikovskimi nogami. Da se nikoli ne, je kar prav, kajti klavirji kar prihajajo. Enega proda, drugega odda, pojavita se dva nova. Poučevanje, trgovina, prodaja in menjava; vsakdanji kruh, prizadevanje; ta hiša je narejena iz klavirjev. Zato ljudje prihajajo sem. Veža je polna silhuet; cenejše so od miniatur. Ena bežno spominja na Schuberta, druga na Beethovna. Vsi imajo tidve. Kar zadeva druge, Bog vedi, kdo so. Toda če se skušaš zbrati, na tem kraju *razmišljati*, to ni mogoče. Ta hiša ne pozna miru. Zveni in doni, odmeva iz vseh njenih kotov. Klavirji. Glasovi. *Zvok*.

Poj!

Nekdo poje. Nikoli ni nikogar slišala, da bi odklonil. Nepredstavljivo.

Poj!

Dekleta pridejo z močno nakodranimi lasmi, pod roko nosijo notne zapise; mladeniči z več upanja kot daru, prihajajo pa zaradi *njega*. Da jim oče pove, kaj naj delajo, in pove jim, zagotovo. *Poj!* Pri vseh je enako, celo pri pianistih, zlasti pri pianistih. *Poj!* Izvajajo lestvice in arpeggie, domino oblike zvoka, da bi postala njihovi grla in prsti

prožni, njihova višina tona prava. *Glas je tvoj začetek!* vpije. Tako se začne vsaka učna ura. Pojejo, dokler jih ne sliši vsa ulica, skozi zidove gre. Pozneje so samo še klavirji: iste skladbe se opotekajo, se vračajo, razbite na koščke. Slabi dnevi, slišati je razbijanje in rjojenje, celo kletvice. Oče je strasten človek. Brca stvari, navadno glasbila. Stara. *Bolje to kot Druge stvari*, pravi, in veš, da se šali. Pa niti ni šala, ker ima prav. Oče ima vedno prav. Takole je: zanesljiva nespremenljivka. Polno odgovornost prevzema, pravi, da ima prav. Če nima, lahko zahtevajo povračilo honorarja, pa ga nikoli nihče ne zahteva. Dokaz.

Čez dan, ves dan, se glasba krepi. Če stoji nad stropom sobe za vajo, na podnicah ali drugod, lahko čuti brnenje pod podplati svojih platnenih copatov. Glasba ustvarja občutek, vibrira v kosteh. Na kapicah njenih copatov so srčki; lepi, nežni šivi, ki so materini. Veзалke so bele in razvezane, pa ni nikomur mar. Ali pa so vsi prezaposleni. Johanna je vedno tukaj, vendar ziblje zibko, sestavlja grmado trsk za ogenj, strga nekaj zelenega. Tukaj so stol za igro, oknice, da se za njimi skriješ. Tukaj so žepna violina, vijaki, krogle zmečkanega papirja, koščki starih strun. Slonovinasta intarzija, nove prevleke za gole tipke, raztresene po mizi kot zobje mrtvega velikana. Lahko si jih ogledaš, celo dotakneš se lahko teh stvari: lesenih ključev, kovinskih vilic, žebličkov in gumbov, koščkov rdečega žameta v lesenih škatlah, okovanih z medenino. Te stvari so posebne; že sam pogled nanje jo napolni s toploto. *Zaklad*. Pa ne, da bi poznala samo besedo. Saj tako ničesar ne imenuje in nič ne kaže, da bi to rada naredila. Knežna, junak, pravljica – vse isto. Zakaj naj bi vedela? Nihče ji ne bere. Johanna se sploh ni naučila, sicer pa govor uporablja kot poper: varčno, redko, včasih sploh ne.